

Rapportserie

02/2016

Studentutveksling fra Norge

En oversikt over institusjoner og fagområder

Utgiver: Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU)
februar 2016

Ansvarlig redaktør: Ragnhild Tungesvik

Utarbeidet av: Arne Haugen

ISSN 1893-1065

ISBN 978-82-93017-51-6

Rapporten kan lastes ned fra www.siu.no

Forord

Tallet på utvekslingsstudenter fra Norge har flatet ut de siste årene, og andelen studenter som reiser på utvekslingsopphold, har gått litt ned. Både politiske myndigheter og sektoren selv har gitt uttrykk for at det er viktig at flere studenter reiser ut. SIU har i 2016 sammen med universiteter og høyskoler satt i gang et prosjekt for å styrke studentutvekslingen. Et innledende tiltak i prosjektet er å kartlegge studentmobiliteten og hvordan den varierer mellom studienivåer, utdanningstyper, fagområder og institusjoner.

Denne rapporten presenterer mobilitetstall som ikke har vært tilgjengelig på nasjonalt nivå tidligere. Nye data fra NSDs Database for statistikk om høgere utdanning (DBH) gjør det mulig å se hvor mange av dem som fullfører en gradsgivende utdanning, som har vært på utvekslingsopphold i løpet av studiene. Dermed blir det også mulig å slå mer presist fast nivået på norsk studentutveksling i forhold til de målene Norge har sluttet seg til gjennom den europeiske bolognaprosessen.

Rapporten gir et nyttig utgangspunkt for det videre arbeidet med studentutveksling. Den viser de store variasjonene i omfanget av studentutveksling, men fremfor alt viser den at høy studentmobilitet forekommer innenfor alle typer utdanning, ved alle typer institusjoner og ved de aller fleste fagområder. SIU vil bruke resultatene videre i samarbeidsprosjektet for økt studentutveksling, og tror denne kunnskapen vil legge godt til rette for læring på tvers av institusjoner, fagområder og utdanninger.

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et kompetansesenter som skal bidra til å styrke kvaliteten i norsk utdanning. SIU skal bidra til å utvide og styrke kunnskapsgrunnlaget gjennom utredning, analyse og rådgivning. Formålet med dette er å gi myndigheter og utdanningssektoren bedre forutsetninger for utforming av politikk, tiltak og strategier.

Som nasjonalt programkontor skal SIU samordne tiltak på nasjonalt nivå i samsvar med offisielle retningslinjer for politikken på feltet, og fremme internasjonalisering, interkulturell dialog og internasjonal mobilitet på alle utdanningsnivå. SIU er organisert som et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

Innhold

INNHold	4
NYE DATA TILGJENGELIG	5
Tidligere anslag	5
Datamaterialet – innhold og begrensninger	5
MOBILITETSSTATISTIKK	6
Femten prosent på utveksling – flest på integrerte løp	6
Utteksling og institusjonstilhørighet	8
Utteksling og fagområder	10
Naturvitenskapelige og tekniske fag	11
Humanistiske og estetiske fag	12
Samfunnsfag og jus	13
Økonomiske og administrative fag	14
Lærerutdanning og pedagogikk	15
Helse-, sosial- og idrettsfag	17
Gjennomsnitt som tilslører	19
MOBILITET ER MULIG	20

Nye data tilgjengelig

Norge har forpliktet seg til målene i bolognaprosessen. Et av disse målene sier at innen 2020 skal minst 20 prosent av de studentene som fullfører høyere utdanning i Europa ha gjennomført et studieopphold av minimum tre måneders varighet i et annet land. Norge har mobilitetsstatistikk av høy kvalitet, men inntil nå har det ikke vært mulig å lese ut av statistikken hvor mange av de som fullfører en høyere utdanning som har vært på utvekslingsopphold.

Nye data fra NSDs Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) gjør det mulig å koble ferdige kandidater til mobilitetsstatistikk på individnivå. På den måten kan vi si langt sikrere hvor stor andel av de som gjør seg ferdig med en høyere utdanning, som har hatt et utvekslingsopphold av minst tre måneders varighet i løpet av studieperioden. Dette omtales i rapporten som *mobilitetsandelen*.

Hovedformålet med denne rapporten er å vise:

- Hvordan mobilitetsandelen varierer mellom ulike institusjoner, institusjonstyper, utdannings typer, fagområder og studienivå
- Hvordan norsk høyere utdanning ligger an i forhold til bolognamålet om 20 prosent utreisende studenter

Tidligere anslag

I SIUs årlige mobilitetsrapport og Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport om høyere utdanning har det i mangelen på presise data blitt gjort beregninger av mobilitetsandelen. Beregningene tok utgangspunkt i forholdet mellom tallet på utreisende studenter og antall registrerte studenter. For de seneste årene tilsa beregningene at om lag 15 prosent av studentene i norsk høyere utdanning gjennomførte et utvekslingsopphold på minst tre måneder i løpet av studietiden. Når også norske gradsstudenter i utlandet ble tatt med for å måle mobiliteten fra Norge, ble resultatet at Norge de siste årene har vært plassert omtrent på bolognamålet på 20 prosent. I denne rapporten er det kun utvekslingsmobiliteten til studenter ved norske høyere utdanningsinstitusjoner som presenteres.

Datamaterialet – innhold og begrensninger

Dataene i rapporten er levert av DBH. De omfatter kandidater som våren 2015 fullførte en lavere grad (minimum en bachelor med 180 studiepoeng), en høyere grad (i hovedsak 120 studiepoeng, i noen tilfeller 90) eller en integrert mastergrad eller profesjonsutdanning med minimum 300 studiepoeng. Dataene viser videre hvor mange av de ferdige kandidatene som har hatt et utvekslingsopphold i løpet av studiene. Forholdet mellom antall utreisende studenter og ferdige kandidater utgjør *mobilitetsandelen*.

Dataene sier ingenting om *når i studieløpet* utvekslingsoppholdet fant sted. En kandidat som fullførte en mastergrad våren 2015 kan derfor ha hatt et utvekslingsopphold i løpet av mastergraden eller i løpet av en forutgående bachelorgrad, eller i løpet av både bachelor- og masterstudiene. Når en kandidat som fullførte for eksempel et bachelor-studium våren 2015 er registrert med et utvekslingsopphold, er oppholdet trolig gjennomført i løpet av bachelorgraden. Utvekslingsoppholdet *kan* imidlertid også stamme fra andre studier før bachelor-graden, eventuelt også ved en annen institusjon.

Det er en begrensning ved datamaterialet at de registrerte utvekslingsoppholdene ikke går lenger tilbake enn høsten 2010. Siden vi er opptatt av utvekslingsopphold *i løpet av hele studietiden* burde dataene ideelt fanget opp utvekslingsopphold ubegrenset tilbake i tid. Noen av dem som fullførte en utdanning våren 2015, hadde påbegynt studiene før høsten 2010. Eventuelle utenlands studieopphold før dette er ikke med i denne statistikken. Det innebærer at mobilitetsandelene i tallmaterialet er noe lavere enn i populasjonen. Likevel utgjør dette neppe noen stor feilkilde. De fleste utvekslingsopphold finner sted noen semester ut i studieløpet, og data fra og med høsten 2010 fanger derfor mest sannsynlig opp det vesentlige av utvekslingsoppholdene til de studentene som fullførte en utdanning våren 2015. I årene fremover vil denne svakheten ved dataene gradvis bli mindre.

Dataene omfatter både offentlige og private institusjoner. Tallmaterialet fra Handelshøyskolen BI er ikke sammenliknbart med tallene for øvrige institusjoner, fordi BI som eneste store institusjon ikke benytter Felles studentsystem (FS). Derfor har vi valgt å holde alle BIs kandidater utenfor i denne rapporten.

Rapporten presenterer en serie tabeller for antall kandidater uteksaminert våren 2015 og hvor mange av disse som var registrert med et utvekslingsopphold i løpet av perioden tilbake til høsten 2010. Innledningsvis ser vi en samlet nasjonal oversikt og institusjonsvis fordeling, og deretter oversikter over de ulike fagområdene¹.

Oversiktene viser at det er store forskjeller mellom institusjoner og fagområder. Det er mange grunner til at enkelte studieprogram og fagområder kjennetegnes av lav mobilitet. Både faglige tradisjoner, krav og planer for ulike typer utdanning og demografiske forhold i forskjellige grupper av studenter er faktorer som bidrar til å forklare lave mobilitetsandeler. Samtidig taler forskjellene som rapporten dokumenterer, for at det ved mange institusjoner, fagfelt og studieprogrammer er et uforløst potensial for studentutveksling.

Siden dataene i rapporten er tatt ut våren 2015, er de institusjonsvise oversiktene basert på UH-strukturen før endringene 1.1.2016. Rapporten gir et godt innblikk i de ulike utgangspunktene forskjellige fusjonspartnere kan ha, og kan derfor synliggjøre noen utfordringer for de sammenslåtte institusjonene.

Mobilitetsstatistikk

Femten prosent på utveksling – flest på integrerte løp

Ifølge tabell 1 var 15 prosent av de ferdige kandidatene våren 2015 registrert med utvekslingsopphold av minst tre måneders varighet. Tallet er omtrent på nivå med de anslagene som har blitt gjort de seneste årene. På grunn av de begrensninger i dataene vi omtalte ovenfor, vil de reelle tallene være noe høyere, men trolig ikke mange prosentpoeng.

¹ Her brukes norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000). For mer informasjon, se: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/nos_c617/nos_c617.pdf

Tabell 1. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent.

Utdanning*	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Master, 2-årig	6 253	1152	18 %
Master, erfaringsbasert, 1,5 - 2 år	526	2	0 %
Sum høyere nivå	6 779	1154	17 %
Master, 5-årig	2 168	726	33 %
Profesjonsstudium	611	209	34 %
Sum integrert mastergrad/profesjon	2 779	935	34 %
Bachelor, 3-årig	22 276	2675	12 %
Yrkesutdanning, 4-årig	1 572	106	7 %
Sum lavere nivå	23 848	2781	12 %
Totalsum	33 406	4870	15 %

**Dataene fra DBH rommer noen flere kategorier enn de som opptrer i kolonne 1 i tabellen. Disse har imidlertid så lave kandidattall at de er tatt ut av hensyn til lesbarheten av tabellen.*

Tabellen viser mobilitetsandelen for ulike studienivåer. 18 prosent av de som avsluttet en toårig mastergrad våren 2015, hadde vært på utveksling i løpet av den samlede studietiden. Blant de ferdige bachelorkandidatene var tilsvarende tall 12 prosent.

Langt høyere var mobilitetsandelen blant dem som avsluttet en femårig integrert mastergrad eller en profesjonsutdanning av minimum fem års varighet. Av disse hadde henholdsvis 33 og 34 prosent vært på utveksling i løpet av studiene. Videre i rapporten ser vi hvordan dette mønsteret preger de fleste fagområder. Noe av forskjellen skyldes at utenlandske studenter som kommer til Norge for en toårig mastergrad, ikke vil være registrert med utveksling fra tidligere studier. Dermed trekker de mobilitetsandelen blant ferdige mastergradskandidater ned. I tillegg vil mange innreisende studenter være mindre tilbøyelige til å reise på utveksling fra Norge enn studenter med fast tilhørighet i Norge.

Forskjellene i mobilitetsandel mellom integrerte løp og studier organisert som bachelor/master er likevel så systematiske og store at selve organiseringen må ses som en del av forklaringen. Et integrert løp åpner for et helhetlig eierskap og planlegging på en annen måte enn andre studieprogrammer som er satt sammen av flere komponenter. I februar 2016 gjennomførte SIU en spørreundersøkelse til de faglig ansvarlige for et utvalg studieprogrammer ved universiteter og høyskoler. Målet var å øke forståelsen av hvordan utveksling inngår i det faglige arbeidet med studieprogrammene. Svarene bekrefter betydningen av måten studieprogrammene er organisert på. Ved enkelte institusjoner er det store forskjeller i mobilitetsandel mellom ulikt organiserte studier innenfor noenlunde samme fagområder. Svar på spørreundersøkelsen tyder på at det i noen tilfeller blir en mindre klar vektlegging av utveksling på bachelor/master-løp fordi mobilitet alltid vil være mulig på begge nivåene.

Det er ikke bare forskjellene mellom integrerte og andre studieløp som preger mobilitetsbildet. Store forskjeller finner vi også når vi ser på ulike institusjoner, institusjonstyper og fagområder.

Utveksling og institusjonstilhørighet

Basert på institusjonsstrukturen før 1.1.2016 varierte mobilitetsandelen fra 1 til 56 prosent. Som i annen mobilitetsstatistikk skiller Norges handelshøyskole seg ut også her (se tabell 2).

Av alle som fullførte en grad ved Norges handelshøyskole våren 2015, hadde over halvparten (56 prosent) vært på utveksling. Mobilitetsandelen ved Norges handelshøyskole er dobbelt så høy som ved neste institusjon på listen, Universitetet i Bergen. Som vi vil se senere i rapporten, er det mer naturlig å sammenlikne NHH med enkelte fagområder ved breddeinstitusjonene. I noen tilfeller finner vi der mobilitetsandeler som kan måle seg med resultatene for NHH.

I alt har en håndfull institusjoner en mobilitetsandel høyere enn bologna-målet på 20 prosent. I motsatt ende av tabellen ser vi høyskoler med en mobilitetsandel på under 5 prosent. Blant de store institusjonene skiller Universitetet i Bergen og NTNU seg ut med en mobilitetsandel på henholdsvis 27 og 26 prosent. Blant høyskolene utmerker særlig Høgskolen i Volda seg med en mobilitetsandel på 23 prosent, langt over gjennomsnittet på 10 prosent blant de statlige høyskolene.

Det er stor forskjell mellom de eldre og de nyere universitetene. Både Universitetet i Nordland og Universitetet i Stavanger hadde en mobilitetsandel på under 10 prosent. Med dette mønsteret bryter UiT, Norges arktiske universitet, med en mobilitetsandel på 11 prosent, langt under de andre eldre universitetene. Det er et generelt trekk at mobiliteten ved nordnorske institusjoner er relativt lav. Dertil hadde UiT gjennom fusjoner før 2015 fått en noe annen faglig portefølje enn det som tradisjonelt har kjennetegnet de eldste universitetene. Tilsvarende ser vi en stor forskjell mellom NTNU og de andre institusjonene som ble sammenslått til nye NTNU i 2016. Høgskolen i Ålesund, for eksempel, har en mobilitetsandel på bare 5 prosent, langt under NTNUs 26 prosent.

Ulik faglig profil er noe av det som forklarer forskjellene mellom institusjoner. Men dette kan ikke forklare alt. Vi ser for eksempel at mobilitetsandelen ved Universitetet i Bergen er nesten halvannen gang så høy som ved Universitetet i Oslo. Dette tilsier at faglig profil ikke er hele forklaringen.

I den neste delen skal vi se nærmere på sammenhengen mellom fag og mobilitetsandel. Der vil vi se hvordan mobilitetsandelen varierer mellom fagområdene, men også innen ett og samme fagområde. Vi vil til og med se hvordan mobilitetsandelen kan variere sterkt innen ett og samme fagområde ved en og samme institusjon.

Tabell 2. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Sortert etter andel mobile studenter.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Norges handelshøyskole	837	468	56 %
Universitetet i Bergen	1 821	500	27 %
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	114	30	26 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	2 866	737	26 %
Høgskolen i Volda	423	96	23 %
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	814	156	19 %
Universitetet i Oslo	3 167	597	19 %
Lovisenberg diakonale høyskole	163	30	18 %
Universitetet i Agder	1 680	276	16 %
Høgskolen i Bergen	1 481	235	16 %
Norges idrettshøgskole	229	29	13 %
Høgskolen i Lillehammer	813	98	12 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	1 343	158	12 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	3 196	355	11 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	1 616	174	11 %
Dronning Mauds Minne Høgskole	233	24	10 %
Høgskolen i Harstad	254	26	10 %
Høgskolen i Gjøvik	391	38	10 %
Diakonhjemmet høyskole	338	32	9 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	1 637	150	9 %
Universitetet i Stavanger	1 336	121	9 %
Høgskolen Campus Kristiania – Markedshøyskolen	387	34	9 %
Høgskolen i Østfold	800	69	9 %
Høgskolen i Hedmark	835	69	8 %
Høgskolen Stord/Haugesund	358	29	8 %
Universitetet i Nordland	785	59	8 %
Kunsthøgskolen i Oslo	179	13	7 %
Westerdals Oslo ACT	244	15	6 %
Høgskolen i Telemark	1 113	68	6 %
NLA Høgskolen	242	14	6 %
Høgskolen i Ålesund	421	23	5 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	608	33	5 %
Høgskolen i Molde, Vitenskapelig høyskole i logistikk	377	19	5 %
Høgskolen i Narvik	196	8	4 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	538	5	1 %
Sum alle institusjoner	33 406	4 870	15 %

Institusjoner med færre enn 100 kandidater er ikke listet opp, men er med i summeringen.

Utteksling og fagområder

Tabell 3 viser at det på gjennomsnittsnivå er store forskjeller mellom fagområder. Mens gjennomsnittet i fagområdene økonomi-administrasjon og samfunnsfag/jus var på henholdsvis 24 og 22 prosent, hadde bare 6 prosent av dem som fullførte en gradsutdanning innen lærerutdanning/pedagogikk vært på et utvekslingsopphold i løpet av studiene.

Tabell 3. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent.

Utdanning	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Totalt	Andel
Helse-, sosial- og idrettsfag	8 621	976	11 %
Høyere nivå	904	58	6 %
Integrert mastergrad/profesjon	548	151	28 %
Lavere nivå	7 169	767	11 %
Humanistiske og estetiske fag	3 084	491	16 %
Høyere nivå	1 021	140	14 %
Integrert mastergrad/profesjon	72	13	18 %
Lavere nivå	1 991	338	17 %
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	5 364	306	6 %
Høyere nivå	777	38	5 %
Integrert mastergrad/profesjon	313	48	15 %
Lavere nivå	4 274	220	5 %
Naturvitensk. fag, håndverksfag og tekniske fag	6 559	1 142	17 %
Høyere nivå	1 608	235	15 %
Integrert mastergrad/profesjon	1 046	513	49 %
Lavere nivå	3 905	394	10 %
Samfunnsfag og juridiske fag	4 108	894	22 %
Høyere nivå	939	186	20 %
Integrert mastergrad/profesjon	739	192	26 %
Lavere nivå	2 430	516	21 %
Økonomiske og administrative fag	4 243	1 005	24 %
Høyere nivå	1 348	481	36 %
Integrert mastergrad/profesjon	58	18	31 %
Lavere nivå	2 837	506	18 %
Totalsum	33 406	4 870	15 %

På grunn av lave kandidattall er følgende fagområder holdt utenfor oversikten: samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, primærnæringsfag. Også studenter med uoppgitt fagfelt er utelatt. Totalsommene omfatter imidlertid også disse studentene.

Integrerte mastergrader og de lange profesjonsutdanningene utmerker seg med høy mobilitet. Innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag hadde om lag halvparten av alle som fullførte en integrert mastergrad vært på utveksling. Flertallet av disse var sivilingeniørstudenter ved NTNU. Av de som fullførte lavere grad samme år, det vil i stor grad si ingeniørstudenter ved statlige høyskoler, hadde bare 10 prosent vært på utvekslingsopphold. Blant kandidatene som fullførte en toårig master innen samme fagområde, hadde 15 prosent vært på utveksling i løpet av sin studietid.

Samme tendens ser vi for andre fagområder. Innen helse- sosial og idrettsfag er den gjennomsnittlige mobilitetsandelen 11 prosent. De lange profesjonsutdanningene skiller seg ut med en mobilitetsandel på 28 prosent, og fra annen statistikk vet vi at mobiliteten er høyest innenfor profesjonsstudiet i medisin. Også innenfor lærerutdanning og pedagogikk samt samfunnsfag og jus finner vi den høyeste mobilitetsandelen innenfor de integrerte løpene.

Naturvitenskapelige og tekniske fag

«Naturvitenskapelige og tekniske fag» har en høy gjennomsnittlig mobilitetsandel. Forskjellene mellom institusjoner er imidlertid svært stor. Tabell 4 viser at ti institusjoner har en mobilitetsandel på mellom null og 8 prosent. Klart høyest utvekslingsandel av de store institusjonene har universitetene NTNU, Universitetet i Bergen og NMBU. Innenfor disse fagområdene er det store forskjeller mellom universitetene, også mellom de eldste av dem. Det er bemerkelsesverdig at Universitetet i Bergen har mer enn dobbelt så høy mobilitetsandel som Universitetet i Oslo innenfor disse fagområdene.

Tabell 4. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Naturvitenskapelige og tekniske fag. Institusjoner med minst 30 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	1 322	494	37 %
Universitetet i Bergen	400	108	27 %
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	36	8	22 %
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	417	83	20 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	84	14	17 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	357	58	16 %
Høgskolen i Gjøvik	135	19	14 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	156	21	13 %
Høgskolen i Bergen	434	58	13 %
Universitetet i Agder	433	56	13 %
Universitetet i Oslo	695	83	12 %
Universitetet i Stavanger	335	39	12 %
Høgskolen i Telemark	196	15	8 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	373	26	7 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	473	28	6 %
Universitetet i Nordland	38	2	5 %
Høgskolen i Østfold	183	9	5 %
Høgskolen i Ålesund	126	4	3 %
Høgskolen Stord/Haugesund	32	1	3 %
Westerdals Oslo ACT	96	2	2 %
Høgskolen i Narvik	133	1	1 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	52	0	0 %
Sum alle institusjoner	6 559	1 142	17 %

Det er institusjoner med treårig ingeniørutdanning som har den laveste mobiliteten, men variasjonene er store også innad blant disse. Mens enkelte høyskoler har ingen eller nesten ingen studenter med utveksling, hadde Høgskolen i Buskerud og Vestfold og Høgskolen i Sogn og Fjordane en mobilitetsandel på henholdsvis 16 og 17 prosent i de samme fagområdene.

Både forskjellene mellom universitetene og de enda større forskjellene mellom høyskolene tilsier at forklaringene til ulikhetene må søkes lokalt ved institusjonene i utforming, gjennomføring og organisering av studieprogrammene.

Humanistiske og estetiske fag

Når vi sammenlikner tabellen for humanistiske og estetiske fag med oversikten over naturvitenskapelige og tekniske fag (tabell 4), ser vi hvor ulikt mobilitetsbildet kan være ved en og samme institusjon.

Tabell 5. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Humanistiske og estetiske fag. Institusjoner med minst 30 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Høgskolen i Østfold	57	32	56 %
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	114	30	26 %
Universitetet i Oslo	614	147	24 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	41	9	22 %
Universitetet i Bergen	295	62	21 %
Høgskolen i Hedmark	67	13	19 %
Høgskolen i Volda	61	11	18 %
Universitetet i Agder	146	26	18 %
Norges musikkhøgskole	50	8	16 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	98	15	15 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	421	55	13 %
Det teologiske menighetsfakultet	79	9	11 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	265	24	9 %
Westerdals Oslo ACT	97	8	8 %
Kunsthøgskolen i Oslo	179	13	7 %
Høgskolen i Telemark	74	5	7 %
Høgskolen i Bergen	31	2	6 %
Universitetet i Stavanger	57	3	5 %
NLA Høgskolen	40	2	5 %
Ansgar Teologiske Høgskole	26	1	4 %
Høyskolen for Ledelse og Teologi	39	0	0 %
Misjonshøgskolen	35	0	0 %
Sum alle institusjoner	3 084	491	16 %

Innenfor humanistiske og estetiske fag har Høgskolen i Østfold den klart høyeste mobilitetsandelen, med over 50 prosent, mens samme institusjon hadde en av de laveste mobilitetsandelene innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag. Også Universitetet i Oslo har her langt høyere mobilitetsandel enn innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag. De har her de mest mobile studentene av alle universitetene. NTNU har lavest utvekslingsandel på dette fagområdet blant universitetene. Med 13 prosent har de bare noe over halvparten av mobilitetsandelen til Universitetet i Oslo. Institusjonene kommer altså helt ulikt ut ettersom hvilke fagområder man ser på, og det blir derfor lite dekkende bare å se på institusjonsnivået når vi vurderer studentmobilitet.

Samfunnsfag og jus

I statistikken opptrer samfunnsfag og jus som en samlet størrelse. Samfunnsfagene er blant de fagområdene som tradisjonelt har hatt høyest mobilitet. Slik er det også når vi tar utgangspunkt i uteksaminerte kandidater i 2015, men tabell 6 viser store forskjeller mellom institusjonene.

Tabell 6. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Samfunnsvitenskapelige og juridiske fag. Institusjoner med minst 50 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Høgskolen i Volda	93	50	54 %
Universitetet i Bergen	809	261	32 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	161	47	29 %
Universitetet i Agder	128	35	27 %
Universitetet i Oslo	1 088	257	24 %
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	57	12	21 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	565	109	19 %
NLA Høgskolen	58	11	19 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	334	46	14 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	99	10	10 %
Universitetet i Stavanger	130	13	10 %
Westerdals Oslo ACT	51	5	10 %
Høgskolen i Lillehammer	269	25	9 %
Universitetet i Nordland	81	6	7 %
Høgskolen i Molde, Vitenskapelig høgskole i logistikk	77	0	0 %
Sum alle institusjoner	4 108	894	22 %

Også her går forskjellene på tvers av de ulike institusjonstypene. To av de tre institusjonene med flest mobile studenter innenfor samfunnsfagene er statlige høyskoler, mens to av de nyere universitetene ligger blant de nederste på listen, med en mobilitetsandel på 10 prosent eller lavere.

Til forskjell fra mange av samfunnsfagene har jus tradisjonelt hatt en overveiende nasjonal orientering og ikke vært et fag med mange utreisende studenter. Samfunnsutviklingen har gjort jus til et mer internasjonalt fag, og også mobilitetsmønsteret er i forandring. Det reflekteres i tabell 7.

Tabell 7. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Jus, 5-årig mastergrad.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Universitetet i Bergen	174	66	38 %
Universitetet i Oslo	339	59	17 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	71	10	14 %
Sum alle institusjoner	584	135	23 %

Tabellen viser også hvordan Universitetet i Bergen skiller seg ut fra de to andre universitetene som tilbyr jus i form av en femårig mastergrad. Av de 174 kandidatene som fullførte jusstudiene våren 2015 hadde 38 prosent vært på utveksling.² Ved Universitetet i Oslo og UiT, Norges arktiske universitet, var andelen til sammenlikning på henholdsvis 17 og 14 prosent. Disse store forskjellene innenfor tilsvarende studieprogrammer ved samme type institusjon viser potensialet i en målrettet satsing ved læresteder og i studieprogrammer.

Økonomiske og administrative fag

Samlet sett har økonomiske og administrative fag høyest andel utreisende studenter. Av alle studenter som fullførte en bachelor- eller mastergrad våren 2015, hadde 24 prosent et utvekslingsopphold bak seg. Dette gjennomsnittet er imidlertid svært preget av tallene til Norges handelshøyskole, som har i særklasse høyest studentmobilitet. Ved NHH hadde hele 56 prosent av studentene som fullførte våren 2015, vært på utveksling. Om tallene for NHH holdes utenfor, blir gjennomsnittet for de gjenværende institusjonene mer beskjedne 16 prosent.

Men også blant disse øvrige institusjonene er forskjellene store. Flere har en mobilitetsandel på mellom null og 4 prosent, mens tallene for Universitetet i Agder og Høgskolen i Lillehammer var henholdsvis 28 og 27 prosent. Igjen ser vi hvordan gjennomsnittstall kan bidra til å dekke over store variasjoner innenfor et fagområde.

² Vi er kjent med at mobilitetsandelen til Universitetet i Bergen i denne rapporten er noe lavere enn det Universitetet i Bergen selv har oppgitt. Forskjellene skyldes forhold omtalt på side 5 ovenfor.

Tabell 8. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Økonomiske og administrative fag. Institusjoner med minst 30 kandidater.

Institusjon*	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Norges handelshøyskole	837	468	56 %
Universitetet i Agder	255	72	28 %
Høgskolen i Lillehammer	202	55	27 %
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	157	37	24 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	247	55	22 %
Høgskolen i Bergen	90	20	22 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	204	38	19 %
Universitetet i Stavanger	225	39	17 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	286	49	17 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	217	37	17 %
Høgskolen i Telemark	129	19	15 %
Høgskolen i Hedmark	102	15	15 %
Høgskolen i Ålesund	111	14	13 %
Universitetet i Nordland	266	33	12 %
Høgskolen Campus Kristiania – Markedshøyskolen	387	34	9 %
Høgskolen i Østfold	71	5	7 %
Høgskolen i Molde, Vitenskapelig høyskole i logistikk	50	2	4 %
Høgskolen Stord/Haugesund	53	2	4 %
Høgskolen i Gjøvik	35	1	3 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	96	2	2 %
Høgskolen i Harstad	63	0	0 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	42	0	0 %
Høgskolen Campus Kristiania - Norges Kreative Høyskole	33	0	0 %
Sum alle institusjoner	4 243	1 005	24 %

* Som omtalt i innledningen til rapporten, er studentene fra Handelshøyskolen BI holdt utenfor på grunn av mangelfulle data om utvekslingsopphold i NSDs Database for statistikk om høgre utdanning (DBH).

Lærerutdanning og pedagogikk

Lærerutdanning og pedagogiske utdanninger har tradisjonelt hatt lite studentutveksling. Av alle som fullførte en gradgivende utdanning innenfor disse studieområdene våren 2015, hadde kun 6 prosent vært på et utvekslingsopphold av tre måneders varighet. Det kan tenkes at noen studenter har utenlandsopphold kortere enn tre måneder, men det finnes ingen statistikk over slik mobilitet. Resultatene fra SIUs spørreundersøkelse til studieprogrammer i februar 2016 tyder imidlertid ikke på at det er noen omfattende kortvarig mobilitet innenfor disse fagområdene.

Tabell 9 viser at en rekke institusjoner med store kull innen lærerutdanning og pedagogikk har ingen eller tilnærmet ingen utveksling fra Norge. Samtidig ser vi at enkelte institusjoner også her sender en tosifret prosentandel av studentene på studieopphold i utlandet.

Tabell 9. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Lærerutdanning og pedagogikk. Institusjoner med minst 50 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Universitetet i Bergen	73	17	23 %
Universitetet i Oslo	441	49	11 %
Universitetet i Agder	288	30	10 %
Dronning Mauds Minne Høgskole	233	24	10 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	739	73	10 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	339	29	9 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	244	13	5 %
Høgskolen i Hedmark	341	18	5 %
Høgskolen i Bergen	407	19	5 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	298	13	4 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	124	3	2 %
Høgskolen i Telemark	351	7	2 %
Universitetet i Stavanger	248	3	1 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	258	3	1 %
Høgskolen i Volda	120	1	1 %
NLA Høgskolen	144	1	1 %
Høgskolen i Østfold	160	1	1 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	241	1	0 %
Universitetet i Nordland	132	0	0 %
Høgskolen i Lillehammer	92	0	0 %
Høgskolen Stord/Haugesund	88	0	0 %
Sum alle institusjoner	5 364	306	6 %

Tabell 9 viser alle fag og studier innenfor lærerutdanning og pedagogikk, mens tabell 10 viser mobilitetsandelen ved fireårig lærerutdanning. Den synliggjør hvor ulik virkeligheten kan være innenfor studieprogrammer som er underlagt samme type planverk og retningslinjer. I et hovedbilde preget av svært begrenset mobilitet, skiller Høgskolen i Oslo og Akershus og Universitetet i Agder seg sterkt ut med i nesten 20 prosent utreisende studenter. Holder vi disse to institusjonene utenfor, har bare 3 prosent av lærerstudentene hatt et utvekslingsopphold i løpet av studiene.

Tabell 10. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. 4-årig lærerutdanning. Institusjoner med minst 30 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Høgskolen i Oslo og Akershus	248	45	18 %
Universitetet i Agder	105	19	18 %
Høgskolen i Hedmark	98	6	6 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	222	13	6 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	72	2	3 %
NLA Høgskolen	44	1	2 %
Høgskolen i Volda	49	1	2 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	54	1	2 %
Høgskolen i Østfold	60	1	2 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	122	2	2 %
Universitetet i Stavanger	94	1	1 %
Høgskolen i Telemark	101	0	0 %
Universitetet i Nordland	45	0	0 %
Sum alle institusjoner	1 572	106	7 %

Tallene viser at betydelig mobilitet forekommer også innenfor fagområder der rammeplaner og nasjonale kvalifikasjonskrav av mange oppleves som høye hindre.

Helse-, sosial- og idrettsfag

Fagområdet helse- sosial og idrettsfag rommer fremfor alt treårige bachelorgrader, i tillegg til de lange profesjonsutdanningene som medisin. Også på disse fagområdene er forskjellene mellom institusjonene store. Høgskolene i Volda og Bergen sendte ut mer enn hver fjerde av kandidatene som fullførte våren 2015, mens andre høyskoler knapt hadde hatt noen studenter på utveksling.

Treårige bachelorstudier står for 7100 av studentene i tabell 11. Fra annen statistikk vet vi at det er forskjeller mellom de ulike fagområdene, som sykepleie, fysioterapi, vernepleie, barnevern og sosialt arbeid. Forskjellene i tabell 11 reflekterer store variasjoner innenfor disse fagområdene.

SIUs spørreundersøkelse fra februar 2016 tyder på at en del studenter innenfor helse- og sosialfag har mer kortvarige utenlandsopphold, for eksempel knyttet til praksis, som faller utenfor denne statistikken.

Også innenfor helse- og sosialfag skiller de lange profesjonsutdanningene seg ut med høy mobilitetsandel (tabell 12). Mens veterinærutdanningen ved NMBU hadde en mobilitetsandel på 25 prosent, hadde de lange profesjonsutdanningene innen helse- og sosialfag ved de fire eldste universitetene en andel på mer enn 30 prosent. Høyest var mobilitetsandelen i Oslo, der medisinstudiet tidligere har blitt løftet frem som et eksempel på god tilretteleggelse for utveksling. 42 prosent av de ferdige kandidatene ved Universitetet i Oslo hadde vært på utenlandsopphold.

Tabell 11. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Helse-, sosial- og idrettsfag. Institusjoner med minst 100 kandidater.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Høgskolen i Volda	126	34	27 %
Høgskolen i Bergen	515	135	26 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	207	50	24 %
Universitetet i Bergen	244	52	21 %
Høgskolen Stord/Haugesund	113	23	20 %
Lovisenberg diakonale høgskole	163	30	18 %
Universitetet i Oslo	303	53	17 %
Høgskolen i Harstad	179	25	14 %
Universitetet i Agder	428	57	13 %
Norges idrettshøgskole	229	29	13 %
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	312	37	12 %
Diakonhjemmet høgskole	296	32	11 %
Høgskolen i Gjøvik	141	14	10 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	1 372	136	10 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	607	54	9 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	482	38	8 %
Høgskolen i Østfold	304	22	7 %
Høgskolen i Lillehammer	250	18	7 %
Universitetet i Stavanger	324	23	7 %
Universitetet i Nordland	229	15	7 %
Høgskolen i Telemark	310	18	6 %
Høgskolen i Hedmark	241	13	5 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	293	14	5 %
Høgskolen i Molde, Vitenskapelig høgskole i logistikk	118	2	2 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	229	3	1 %
Høgskolen i Ålesund	120	1	1 %
Høgskolen Campus Kristiania - Norges Helsehøgskole	157	0	0 %
Sum alle institusjoner	8 621	976	11 %

Tabell 12. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. Helse, sosial og idrettsfag. Lange profesjonsutdanninger.

Institusjon	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	31	8	26 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	108	41	38 %
Universitetet i Bergen	64	19	30 %
Universitetet i Oslo	95	40	42 %
Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	77	24	31 %
Sum alle institusjoner	375	132	35 %

Gjennomsnitt som tilslører

Gjennomgangen har vist at det er store forskjeller mellom institusjoner og fagområder. Men tallene har vist at det også er forskjeller i mobilitet på tvers av både institusjonelle og faglige skillelinjer. Flertallet av institusjonene har en sammensatt portefølje av studieprogram, og i de fleste tilfeller er det betydelige forskjeller i mobilitet mellom ulike studier ved samme institusjon. Dette gjelder også studietilbud innenfor samme fagområde. Et blikk på variasjonene i mobilitetsandel ved ulike fagområder og studieformer ved NTNU illustrerer disse poengene tydelig.

Av alle studentene som fullførte en grad ved NTNU våren 2015, hadde 26 prosent vært på utvekslingsopphold i løpet av studietiden. Tabell 13 viser at mye av mobiliteten ved NTNU var konsentrert ved de femårige integrerte løpene innen naturvitenskapelige og tekniske fag, sivilingeniørutdanningene. På disse studiene hadde hele 56 prosent av de ferdige kandidatene vært på utveksling. På de fleste andre fagområdene er resultatene temmelig annerledes. Om vi holder sivilingeniørkandidatene utenfor, faller mobilitetsandelen ved NTNU til 14 prosent. Utenom sivilingeniørene er det primært medisinstudiet som har mobilitet over bolognamålet.

Tabell 13. Ferdige kandidater vårsemesteret 2015 og kandidater med utveksling i antall og prosent. NTNU.

Studium	Kandidater	Kandidater med utveksling	
		Antall	Andel
Helse-, sosial- og idrettsfag	207	50	24 %
Høyere nivå	99	9	9 %
Integrert mastergrad/profesjon	108	41	38 %
Humanistiske og estetiske fag	421	55	13 %
Høyere nivå	167	31	19 %
Lavere nivå	254	24	9 %
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	339	29	9 %
Høyere nivå	149	9	6 %
Integrert mastergrad/profesjon	111	15	14 %
Lavere nivå	79	5	6 %
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	1322	494	37 %
Høyere nivå	428	40	9 %
Integrert mastergrad/profesjon	790	441	56 %
Lavere nivå	104	13	13 %
Samfunnsfag og juridiske fag	565	109	19 %
Høyere nivå	190	31	16 %
Integrert mastergrad/profesjon	46	19	41 %
Lavere nivå	329	59	18 %
Hele NTNU	2882	741	26 %

Mens mobilitetsandelen er meget høy på sivilingeniørstudiene, er den mye lavere på treårige bachelor-studier og toårige masterstudier innenfor samme fagområder. Mens mer enn halvparten av sivilingeniørkandidatene hadde vært på utenlandsopphold, var bare 9 prosent av kandidatene som fullførte en toårig mastergrad innen naturvitenskapelige og tekniske fag, registrert med et utenlandsopphold i løpet av utdanningen. For bachelor-kandidatene var andelen 13 prosent.

Siden utvekslingsopphold på et hvilket som helst tidspunkt i studiekarrieren regnes med, virker det ulogisk at utvekslingsandelen blant ferdige mastergradskandidater kan ligge lavere enn andelen på bachelor-nivå. Men noen masterstudier har høy andel utenlandske studenter, som ikke vil være registrert med tidligere utvekslingsopphold i norsk statistikk. Dette er nok noe av forklaringen på den lave mobilitetsandelen blant kandidater som avsluttet en toårig master innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag ved NTNU. Dertil kommer at mange studenter bytter institusjon for å ta mastergrad, typisk fra en høyskole til et universitet. I gjennomsnitt har høyskolene betydelig lavere mobilitetsandel enn universitetene. Også dette kan bidra til å forklare det tilsynelatende paradokset ved noen institusjoner at flere har vært utenlands i løpet av bachelorutdanningen enn i løpet av bachelor og master til sammen.

Først og fremst må likevel de omtalte forskjellene mellom integrerte mastere og studieløp inndelt i bachelor/master ved NTNU skyldes langt lavere mobilitet i sistnevnte gruppe.

Også ved andre institusjoner med et bredt studietilbud finnes betydelige forskjeller mellom fagområder og studietyper, om enn ikke like store som ved NTNU.

Mobilitet er mulig

Det har ikke vært formålet med denne rapporten å forklare forskjellene i mobilitet, men heller å kartlegge dem. Og vi vet det er en rekke ulike faktorer som spiller inn: faglige tradisjoner og fagmiljøenes internasjonale tilknytninger og nettverk, begrensninger i form av nasjonale rammeplaner og spesifikke krav til kvalifikasjoner, demografiske forhold i studentgruppene og hvorvidt det siktes mot et norsk eller internasjonalt arbeidsmarked. I den omtalte spørreundersøkelsen SIU rettet mot et utvalg studieprogrammer i februar 2016, pekte de ansvarlige for studieprogrammene på både disse og andre forhold som hindre for studentutveksling.

Til tross for alle forskjellene og opplevde barrierer for mobilitet, viser tallene i denne rapporten at det er mulig å lykkes med studentutveksling. Vi har sett eksempler på høy mobilitet på fagområder som har lite tradisjon for utveksling og der det er lett å peke på hindre og vanskeligheter. Det er verken ønskelig eller realistisk at utvekslingen skal være like omfattende på alle områder. Men tallene i denne rapporten har vist hvordan mange deler av norsk høyere utdanning er kjennetegnet av meget begrenset studentutveksling. SIU mener dette viser et stort potensial for økt studentmobilitet.

SIU har i 2016 sammen med universiteter og høyskoler satt i gang et prosjekt for å styrke studentutvekslingen. Prosjektet har som utgangspunkt at nøkkelen til en økt og bedre studentmobilitet ligger i organisering og gjennomføring av det enkelte studieprogrammet. Tallene i denne rapporten støtter opp om en slik oppfatning. I det videre arbeidet blir det viktig å legge til rette for at innsikter og erfaringer fra områder med mye utveksling kan komme andre områder og studieprogram til gode. De nye dataene fra DBH gjør at vi kan følge utviklingen videre fremover.

+47 55 30 38 00
post@siu.no

studeritlandet.no

studyinnorway.no

siu.no